

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО» ДО РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

*Маргарита РАГУЛІНА,
асистент кафедри музики Полтавського національного
педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

У статті висвітлюються окремі аспекти підготовки майбутніх учителів інтегрованого курсу «Мистецтво» до роботи з учнями початкових класів закладу загальної середньої освіти. Наголошується на тому, що в системі вищої освіти така підготовка здійснюється в межах спеціальностей 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво), 014.12 Середня освіта (Образотворче мистецтво), 014 Середня освіта (Хореографія). Акцентується увага на важливості розробки та упровадження в закладах вищої педагогічної освіти освітньо-професійної програми Середня освіта (Мистецтво) реалізація якої дозволила б готувати висококваліфікованих учителів інтегрованого курсу «Мистецтво».

Ключові слова: молодші школярі, учитель, інтегрований курс «Мистецтво», професійна підготовка, загальна мистецька освіта.

The article highlights certain aspects of the preparation future teachers of the integrated course «Art» to work with primary school students of general secondary education. It is emphasized that in the system of higher education such preparation is carried out within specialties 014.13 Secondary education (Musical arts), 014.12 Secondary education (Fine arts), and 014 Secondary education (Choreography). Attention is focused on the importance of the developing and implementing in institutions of higher pedagogical education the educational and professional program Secondary Education (Art), the realization of which would allow preparing highly qualified teachers of the integrated course «Art». In the conditions of current changes, the problem of organizing the educational process of preparation teachers of the integrated course «Art» is urgent. Such tendency to the professional preparation of future teachers of Art has to become one of the decisive ones on the way to the formation of a qualified specialist and a comprehensively developed personality. The

issue of the high-level professional preparation of the teacher of the integrated course «Art» remains unresolved. One of the ways to solve the problem is the development and introduction into the educational process of institutions of higher pedagogical education of the educational and professional program, the content of which would meet all the requirements for the formation of a highly qualified teacher of the integrated course «Art».

Keywords: younger students, teacher, integrated course «Art», professional preparation, general art educational.

PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF THE INTEGRATED COURSE «ART» TO WORK WITH YOUNGER SCHOOL STUDENTS.

Marharyta RAHULINA

На сучасному етапі реформування системи загальної мистецької освіти молодших школярів спостерігається явище поєднання різних мистецьких дисциплін (музичне мистецтво, образотворче мистецтво, хореографія), які упродовж тривалого часу викладалися окремо, в одну навчальну дисципліну – «Мистецтво». Перебудова традиційної системи викладання художньо-естетичних дисциплін у початковій школі спонукає до перегляду закладами вищої педагогічної освіти підходів до формування компетентного учителя інтегрованого курсу «Мистецтво». І якщо система підготовки учителів за окремими напрямками мистецтва є традиційною, постійно вдосконалюваною та випрацьованою, то питання формування фахових компетентностей у викладачів інтегрованого курсу «Мистецтво» до сьогодні залишаються дискусійними. Зокрема, йдеться про підготовку фахівців, які були б спроможні на однаково високому рівні надавати загальну музичну і образотворчу мистецьку освіту та передавати свої знання, вміння й навички в царині мистецтва учням загальноосвітніх шкіл.

Вітчизняними науковцями й практиками здійснено ґрунтовні дослідження з проблем формування професійної компетентності майбутнього вчителя музичного (Г. Падалка, Є. Проворова, О. Ростовський, О. Щолокова), образотворчого (С. Коновець, М. Пічкур, Г. Сотська, Т. Стрітьєвич, В. Щербина), хореографічного (Л. Андрощук, Л. Роговик, І. Радченко, О. Філімонова) мистецтва та

власне учителів інтегрованого курсу «Мистецтво» (О. Гайдамака, О. Калініченко, Л. Масол, В. Рогозіна та ін.).

Мета статті – окреслити аспекти підготовки майбутніх вчителів інтегрованого курсу «Мистецтво».

Умовою якісної реалізації завдань мистецької освітньої галузі, наголошеною в листі Міністерства освіти і науки України від 22.09.2021 р. №1/9-482, є дотримання інтегрованого підходу у навчанні, що може розглядатися у декількох значеннях: у вузькому – через узгодження програмового змісту в межах галузі між різними навчальними предметами; у широкому – через узгодження предметів мистецької освітньої галузі зі змістом інших освітніх галузей. Методика викладання мистецтва в початковій школі будується як на засадах інтеграції, так і на компетентнісному підході. Формування мистецької культури учнів – це основа уроку мистецтва [2, с. 34]. Зазначимо, що для виконання цієї умови необхідна відповідна фахова підготовка майбутніх учителів інтегрованого курсу «Мистецтво». Вона має відбуватися з урахуванням того, що в перспективі фахівці повинні працювати над досягненням мети мистецької освітньої галузі, сформульованої в Державному стандарті: «цілісний розвиток успішної особистості учня в процесі освоєння мистецьких надбань людства; усвідомлення власної національної ідентичності в міжкультурній комунікації; формування компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження; розкриття креативного потенціалу, залучення до культурних процесів в Україні»[1, с. 12].

Майбутні учителі інтегрованого курсу «Мистецтво», виплекані в умовах закладу вищої педагогічної освіти, мають бути спрямовані на роботу з молодим поколінням та на «виховання естетичного ставлення до явищ дійсності та особистісно-ціннісне ставлення до мистецтва в процесі перцептивно-аналітичної та художньо-практичної діяльності, стимулювання творчого потенціалу особистості, розвиток загальних та спеціальних здібностей, якостей та компетентностей, художньо-образного мислення, потреби та здатності до художньо-творчої самореалізації та духовного самовдосконалення» [3, с. 41]. Сьогодення вітчизняної вищої освіти у царині фахової підготовки учителів мистецтва вирізняється принципом монопредметності. Зокрема, у переважній більшості в закладах вищої освіти (Волинському, Дніпропетровському, Житомирському, Кіровоградському, Криворізькому, Луганському, Переяслав-Хмельницькому,

Південноукраїнському, Полтавському, Прикарпатському, Тернопільському, Уманському, Харківському, та інших університетах) нині готують окремо майбутніх учителів музичного, образотворчого мистецтва та учителів хореографії. У окремих вітчизняних ЗВО (Ізмаїльському, Миколаївському, Полтавському, Прикарпатському, Чернівецькому) останнім часом створені освітні програми, реалізація яких передбачає, що на основі монопредметної підготовки учителя музичного, чи образотворчого мистецтва, буде здійснено підготовку учителя інтегрованого курсу «Мистецтво».

Зауважимо, що у додатку до Листа МОН України від 22.09.2021 №1/9-482 «Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2021/2022 навчальному році» зазначається: «Зміст мистецької освітньої галузі (в початковій школі) може реалізовуватися як через інтегрований курс «Мистецтво», так і через окремі предмети за видами мистецтва: образотворче мистецтво і музичне мистецтво [2, с. 34]. Водночас, економічний стан у державі спонукає очільників закладів загальної середньої освіти до економії коштів, у тому числі, й за рахунок викладання однієї навчальної дисципліни. Тому актуальність підготовки фахівців, які б викладали інтегрований курс «Мистецтво», тільки зростає.

Підготовка учителів за освітньо-професійною програмою Середня освіта (Мистецтво) передбачає формування загальних та фахових компетентностей, необхідних їм у повсякденному житті та подальшій професійній діяльності. На відміну від підготовки учителів монотематичних спеціальностей така підготовка потребує додаткових резервів для нарощування мистецьких знань та уявлень, підвищення їх художньої складності, гнучкості, духовно-світоглядної та емоційно-естетичної насиченості.

Інтегрований курс «Мистецтво» містить такі компоненти: музичне мистецтво, образотворче мистецтво, хореографія, театр, екранне мистецтво, циркове мистецтво. Домінуючими при цьому залишаються музичне та образотворче мистецтво. З огляду на це, у процесі підготовки учителя інтегрованого курсу має акцентуватися увага на формуванні компетентностей щодо залучення учнів початкової школи до музичної діяльності. Адже музика є найбільш наближеною до людської мови, а точніше, до мовної інтонації – в якій внутрішній стан людини, її емоційні

переживання, ставлення до світу виявляються за допомогою зміни висоти і напрямку руху. Музика – мистецтво, що зацікавлює і захоплює дітей різноманітністю (йдеться про шість видів музичної діяльності: спів, слухання музики, нотна грамота, музично-ритмічні рухи, гра на музичних інструментах, музично-творча діяльність). Урок музики, у свою чергу – це художній твір, який будується за законами загальної драматургії (експозиція, зав'язка дії, розвиток, кульмінація, розв'язка) та потребує учителя-майстра, який здатен захопити молодшого школяра та сприяти розвитку його музичності.

Не менш важливим є й підготовка майбутнього учителя до залучення дітей до образотворчої діяльності, яка пов'язана з самовираженням, є яскравою, самобутньою, неповторною та різноманітною (живопис, графіка, скульптура, архітектура тощо). За умов інтеграції навчального матеріалу музичне та образотворче мистецтво зберігають відносну автономність, адже кожному з них присвячено окремі блоки, де реалізуються дидактичні завдання, притаманні опануванню мови саме цього виду мистецтва. Наприклад, під час сприймання та інтерпретації музики учні мають усвідомити такі основні поняття музичного мистецтва, як мелодія, ритм, лад, темп, тембр, динаміка, регістр, з образотворчого мистецтва – засоби виразності графіки (крапка, лінія, пляма, штрих), живопису (теплі й холодні основні та похідні кольори й відтінки), форма й розмір предметів, розташування зображень на аркуші (формат, композиція, лінія горизонту, плановість). Учитель інтегрованого курсу має на високому рівні володіти обома видами мистецької діяльності й водночас бути компетентним для надання учням інформації щодо хореографічної діяльності. Зауважимо, що на інтегрованому уроці хореографія вирізняється своєю імпровізаційністю, ескізністю, відсутністю важливих для уроків хореографії стандартів і правил, які вимагають багаторазового повторення за зразком і шліфування техніки. Разом із тим, учитель, який за період навчання у ЗВО не виформував у себе компетентності щодо хореографічної теорії й практики не може викладати такий важливий складник інтегрованого курсу «Мистецтво». Така ж ситуація з театральним чи екранним мистецтвом, які так само потребують спеціальної підготовки.

Тому майбутні вчителі інтегрованого курсу «Мистецтво» повинні володіти ґрунтовними знаннями у сфері вищеназваних видів мистецтва, добре розумітися на їх стилях та жанрах, володіти

художньо-естетичними поняттями та усвідомлено користуватися відповідною термінологією, опанувати сучасні форми, методи, підходи, підвищувати рівень комунікативних вмінь та володіння діалогічними методами навчання, знатися на творчості відомих вітчизняних і зарубіжних митців, оволодіти здатністю сприймати, розуміти і відтворювати твори мистецтва, інтерпретувати їх художньо-образний зміст (висловлювати власне естетичне ставлення), оволодіти вміннями і навичками з практичної художньої діяльності, усвідомлювати специфіку та важливість предмету, оволодіти методами та прийомами організації художньо-творчої діяльності на уроці мистецтва та методикою викладання, засвоїти методи навчання основам хореографії, прийомами стимулювання хореографічної діяльності, розширювати знання сучасних тенденцій мистецької освіти, сутності основних механізмів функціонування і реалізації інтегрованого навчання, способів реалізації інтегрованого підходу в навчання молодших школярів мистецтву.

Однак студенти, які вступають на ОПП Середня освіта (Музичне мистецтво) вирізняються високим рівнем розвитку музичності й володіють грою принаймні на одному музичному інструменті. Вони, як правило, не мають нахилів, здібностей до образотворчої діяльності та за визначену кількість кредитів, відведених на ОК образотворчого змісту, з досить великими труднощами опановують різноманітні художні техніки і хореографічні завдання. Здобувачам освіти, які обрали фах учителя образотворчого мистецтва, складно за відведену кількість кредитів на ОК з музичним та хореографічним змістом оволодіти музичним інструментом, голосовим апаратом, а також хореографічною діяльністю настільки, щоб на достатньому рівні демонструвати учням загальноосвітньої школи вокальні, інструментальні чи хореографічні зразки (за окремими винятками).

Планування навчальної діяльності студентів закладів вищої педагогічної освіти, які в майбутньому викладатимуть інтегрований курс «Мистецтво», потребує суттєвих змін. На шляху удосконалення процесу професійної підготовки учителя зазначеної дисципліни є розробка освітньо-професійної програми «Середня освіта (Мистецтво)» та уведення до змісту фахової підготовки майбутніх учителів освітні компоненти, які б дозволяли формувати компетентності для якісного викладання всіх складників інтегрованого курсу (музичне, образотворче, хореографічне,

театральне, екранне та циркове мистецтва). Для прикладу, окрім дисциплін загальної та психолого-педагогічної підготовки доречними будуть такі освітні компоненти як: історія мистецтва, основний музичний інструмент, постановка голосу, живопис, рисунок, народний та естрадний танець, екранні мистецтва, театральне мистецтво, методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» тощо. Це дасть змогу підготувати фахівців, які будуть компетентними в наданні учням початкової школи освітніх послуг у царині мистецтва.

В умовах сучасних змін проблема організації освітнього процесу підготовки вчителів інтегрованого курсу «Мистецтво» є актуальною. Така тенденція у фаховій підготовці майбутніх учителів мистецтва має стати однією з вирішальних на шляху до формування кваліфікованого фахівця та всебічно розвиненої особистості. Питання професійної підготовки високого рівня учителя інтегрованого курсу «Мистецтво» залишається не вирішеним. Одним із шляхів розв'язання проблеми є розробка та впровадження в освітній процес закладів вищої педагогічної освіти освітньо-професійної програми, зміст якої б відповідав усім вимогам до формування висококваліфікованого учителя інтегрованого курсу «Мистецтва».

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової середньої освіти: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. (2020). Взято з <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-rovnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
2. Лист Міністерства освіти і науки України від 22.09.2021 р. №1/9-482 «Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2021/2022 навчальному році». (2021). Взято з <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-pro-vikladannya-navchalnih-predmetiv-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-u-20212022-navchalnomu-roci>
3. Масол Л. М., Гайдамака О. В., Белкіна Е. В., Калініченко О. В., Руденко І. В. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посібник для вчителів. Х. : Видавництво «Ранок» , 2006. 256 с.